

LUNDS
UNIVERSITET

Hederns osynliga bojor

Ett arbete om hedersnormer

Julia Crona och Petronella Ek

Handledare: Eva Schömer

Termin: Vårterminen 2013

Nivå: Kandidatuppsats

Kurskod: RÄSK02

Abstract

This essay explores some of the basic norms that exist in two groups that live under honor-related oppression. The two groups we have studied are cults and families that have honor-related norms. By applying Länsstyrelsens definition of honor-related oppression to situations that exists in cults and families with honor-related oppression we have identified the existence of some norms concerning honor in this groups. We conducted interviews with two women who have previously been members of cults and we also use secondary sources where persons who lived with norms concerning honor told their respective story. We used Håkan Hydén's reasoning about norms and Jürgen Habermas' theory regarding the systemworld and lifeworld in order to categorize and analyzed the norms we have identified. We have concluded that there are many similarities regarding norms concerning honor in the two groups. For example rules are regarding marriage, relationships, appearance, and the hierarchy within the group similar. But there are also differences between the two groups. Primarily those differences concern honor related to women's sexuality, which is very important in families that have honor-related oppression but not in cults that have norms concerning honor.

Antal ord: 9862

Nyckelord: Hedersrelaterat förtryck, Heder, Sekt, Hedersnormer och Livs- och systemvärld

Innehållsförteckning

ABSTRACT	2
1 INLEDNING	5
1.1 BEGREPP.....	7
1.2 TIDIGARE FORSKNING OCH PROBLEMFÖRMULERING	7
1.3 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	9
1.4 AVGRÄNSNINGAR.....	10
2 METOD	11
2.1 NATURALISTISK.....	11
2.2 KVALITATIV FORSKNING	12
2.2.1 KVALITATIV SEKUNDÄRANALYS	13
2.3 ETISKA ÖVERVÄGANDEN.....	13
2.4 VALIDITET OCH RELIABILITET	14
3 TEORI	15
3.1 HABERMAS.....	15
3.1.1 SYSTEMET	15
3.1.2 LIVSVÄRLDEN	16
3.2 NORMER	17
3.2.1 FÖRESKRIVANDE NORMER.....	18
3.2.2 SOCIALA NORMER	18
4 HEDERSNORMER	20
4.1 PERSONGALLERI	20
4.2 SEXUALITET OCH RELATIONER	22
4.3 REGLER	23
4.4 ISOLERING FRÅN SAMHÄLLET	24
4.5 HOT.....	25
4.6 VÅLD.....	26
4.7 KOLLEKTIVET BAKOM.....	27
5 IDENTIFIERING AV HEDERSNORMER I LIVS- OCH SYSTEMVÄRLDEN	29
5.1 SOCIALA NORMER I LIVS- OCH SYSTEMVÄRLDEN	29
5.2 FÖRESKRIVANDE NORMER I LIVS- OCH SYSTEMVÄRLDEN.....	30
5.3 KOLLEKTIVET BAKOM I SYSTEM- OCH LIVSVÄRLDEN	32
6 AVSLUTANDE TANKAR	34
REFERENSER	36
LITTERATUR	36

ARTIKLAR.....	38
RÄTTSKÄLLOR	38
INTERNETKÄLLOR.....	39
<u>BILAGA.....</u>	<u>40</u>

1 Inledning

Hedersproblematik kan komma i uttryck på olika sätt.¹ Vår uppfattning är att många initialt tänker på främmande religioner och traditioner när de hör begreppet heder och att hedersrelaterat förtryck endast är något som kommit till Sverige genom invandringen av individer med denna typ av värderingar. Vi vill genom denna uppsats slå håll på den förutfattade mening vi tror att många har, det vill säga att hederskontext endast kan kopplas ihop med "främmande" kulturer och religioner. Genom att identifiera de normer som råder inom hederskulturer och applicera dem på andra sammanhang kan denna uppsats visa en bredd av det hedersrelaterade förtrycket och att det förekommer i olika grupper.

Vi menar att normer om heder finns i en svensk nationell kontext och går att återkoppla till flera olika situationer i svensk historia. Exempelvis då ogifta kvinnor dödade sina nyfödda barn eller begick självmord för att de inte kunde utstå den skam och förlust av heder som barn utom äktenskapet innebar.² Uppsatsens mål är att identifiera och kartlägga några normer med grund i hedersproblematik genom att belysa två olika sammanhang där de kan förkomma.

De två sammanhang där normer kommer att identifieras är familjer som har hedersrelaterade normer, enligt definitionen nedan, och inom religiösa sekter. För att kunna genomföra detta måste begreppet hedersrelaterat förtryck definieras. Ett problem som uppstår i samband med definitionen av hedersrelaterat förtryck är att det inte finns någon nationell eller internationellt etablerad definition därför kan många studier på ämnet se olika ut.³ Dock är de internationella definitionerna någorlunda enhetliga. Vi har använt oss av Stockholms Länsstyrelses definition av hedersrelaterat förtryck delvis för att den ligger närmare de internationella definitionerna,⁴ men också för att vi anser att den är djupgående och preciserad.

– våldet ses och uttalas av kollektivet som en legitim, oundviklig handling för att straffa kvinnors olydnad, bevara familjens heder och värna om släktens sociala överlevnad

¹Nationellt centrum för kvinnofrid. Uppsala universitet. 2013-05-13.

²Ibid.

³Modée, Lisa & Bohlin, Ingrid (red.), *Gift mot sin vilja*, Ungdomsstyrelsen, Stockholm, 2009, sid 8.

⁴Reyes, Maria-Pilar, *18 projekt till stöd för flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för så kallat hedersrelaterat våld 2003 – 2004*, Ekonomi-Print AB, Länsstyrelsen i Stockholms län, Stockholms, 2005, sid 2.

- hedersstänkandet har en avgörande roll och tydligt skiljer de här brotten från andra former av patriarkalt våld mot kvinnor och flickor
- våldet är planerat
- våldet är kollektivt sanktionerat och beslutat, i vissa fall även kollektivt utövat
- förövarna beskyddas av merparten av släkten/kollektivet
- våldet drabbar individen av kvinnokön från det att de blir könsmogna, dvs. från ca tolv-tretton års ålder och under resten av livet
- våldet är först och framför allt psykiskt (kränkning, skuld-skambeläggning, förödmjukelser, nervärdering, undandragen kärlek och omsorg, förföljelse, hot) och socialt (isolering, förbud att delta i normala aktiviteter i samhället, tvång till avvikande klädsel, avvikande beteende, deprivation/ekonomisk nöd, ofrivilligt bortförande)
- i förlängningen är våldet ofta även sexuellt (tvång till oönskat sex och/eller sex med okänd/oönskad person genom ofrivilligt äktenskap) och fysiskt (från örfil till mord)
- våldet kan även drabba pojkar och unga män om de allierar sig med eller på något annat sätt stödjer eller beskyddar en flicka eller kvinna som inte fogar sig
- ett rykte kan vara tillräckligt skäl för bestraffning
- våldet kan även utövas mot individer av bägge kön på grund av sexuell läggning som av kollektivet utdöms som avvikande och mot kvinnor om de inte är fruktsamma.⁵

Att det finns hedersrelaterat förtryck och normer inom familjer som lever i en hederskontext är redan utforskat och har konstaterats.⁶ Det har även utarbetats definitioner för att förklara hedersrelaterat förtryck, som beskrivits ovan. Denna definition av hedersrelaterat förtryck använder vi för att identifiera några av de normer som existerar inom grupperna

De normer vi identifierar kommer vi att kalla hedersnormer. Baier & Svensson beskriver hedersnormer som reglerade av måttlighet, ärlighet, artighet, värdighet, plikt med mera.⁷ Hedersnormer kommer i uppsatsen fungera som ett samlingsbegrepp för de normer som vi identifierar inom en hederskontext, det vill säga sociala normer och föreskrivande normer. Detta för att vi anser att dessa tre normkategorier tillsammans gör det möjligt för grupperna i uppsatsen att upprätthålla sina normer som exempelvis värdighet. Sociala och föreskrivande normer kommer att beskrivas vidare nedan under teoriavsnittet. Det är viktigt att påpeka att

⁵ Reyes, 18 projekt till stöd för flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för så kallat hedersrelaterat våld 2003 – 2004, 2005 sid 2.

⁶ Schlytter, Astrid, Hedersrelaterade värderingar och normer i en svensk kontext, I Familj - religion - rätt: en antologi om kulturella spänningar i familjen - med Sverige och Turkiet som exempel, Singer, Anna, Singer, Anna, Jänterä-Jareborg, Maarit & Schlytter, Astrid, (red.), 63-83, Iustus, Uppsala, 2010, sid 78.

hedersnormer inte förekommer i någon speciell religion utan är kopplad till traditioner och seder.⁸

Normer är ett stort forskningsområde, vilka funktioner normerna har inom en familj eller grupp, hur de tillämpas och vilka effekter de har är ett intressant område sett med rättssociologiska ögon. Flera rättssociologer talar om normer som en viktig del av rättssociologins forskningsfält och använder sig av normer för att analysera samhälliga fenomen och situationer.⁹

1.1 Begrepp

Nedan kommer begrepp som är centrala för uppsatsen att definieras.

Sekt- En sekt definieras som en ”religiös grupp som markant avviker från den eller de religiösa huvudlinjerna i ett samhälle”.¹⁰

Heder- Nationalencyklopedin definierar heder som “anseende grundat på erkänt goda karaktärsegenskaper”, dock kan begreppet vara missvisande eftersom det också används för att beskriva hedersrelaterade problem. I de fallen används uttrycket som en motivering till att utföra våld och förtryck. Det är begreppet hedersrelaterat förtryck vi problematiserat i uppsatsen, och kommer fortsättningsvis inte lägga någon vikt vid innebörden av ordet heder.¹¹

1.2 Tidigare forskning och problemformulering

Det finns viss tidigare forskning kring sekter och det förtryck som kan förekomma, dock är den mycket begränsad.¹² Den forskning som finns visar bland annat att personer som hoppar av sekter är i behov av hjälp för att kunna återanpassa sig till samhället¹³ och att omvärlden har en begränsad förståelse för vad de har gått igenom.¹⁴ En studie har visat att det tar mellan sex och

⁷ Baier, Matthias & Svensson, Måns, *Om normer*, 1. uppl., Liber, Malmö, 2009, sid 90.

⁸ Wikan, Unni, *En fråga om heder*, Ordfront, Stockholm, 2004, sid 80 och Reyes, *18 projekt till stöd för flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för så kallat hedersrelaterat våld 2003 – 2004*, 2005 sid 2 Swanberg, Lena Katarina, *Hedersmordet på Pela: lillasystemen berättar*, Forum/Bokförl. DN, Stockholm, 2002 sid 11.

⁹ Schlytter, Astrid, *Rätten att själv få välja: arrangerade äktenskap, kön och socialt arbete*, Studentlitteratur, Lund, 2004, sid 15 och Hydén, Håkan, *Normvetenskap*, Sociologiska institutionen, Univ., Lund, 2002.

¹⁰ Nationalencyklopedin. Nationalencyklopedin. Sökord: Sekt 2013.

¹¹ www.ne.se, åtkomstdatum, 2013-04-04. Sökord: heder.

¹² Coates, Dominiek D., *Cult Commitment from the Perspective of Former Members: Direct Rewards of Membership versus Dependency Inducing Practices, I Deviant Behavior*, 168-184. London: Routledge, 2012, Sid 168.

¹³ Singer, Margaret Thaler, *Coming out of Cults*, Psychology Today 1979. sid 72–82.

¹⁴ Coates, *Cult Commitment from the Perspective of Former Members: Direct Rewards of Membership versus Dependency Inducing Practices*, 2012, Sid 168.

18 månader att återfå den funktionalitet i livet som står i proportion till hur individen haft det innan tiden i sekten.¹⁵ En av de svårigheter som tidigare forskning har identifierat kring medlemskap och avhopp från sekter är att individer känner sig fångade i gruppen. De upplever inte att de har en fri vilja att lämna guppen men känner samtidigt att de inte tvingas av ledaren att stanna kvar.¹⁶ Det finns en känsla av maktlöshet hos individen och tvivel till hur denne skulle klara av livet utanför då de ofta har föraktat omvärlden under sin tid i sekten.¹⁷

Under sökandet efter information har vi också uppmärksammat att det finns förhållandevis få organisationer som erbjuder hjälp till avhoppare från sekter.¹⁸ Det finns mer information om avhopp från familjer med hedersnormer och även mer hjälporganisationer för dessa grupper.¹⁹ Dock visar tidigare forskning att det finns en bristande kompetens i hur berörda instanser, så som exempelvis socialtjänsten, ska hantera och hjälpa personer som utsätts för hedersrelaterat förtryck.

Astrid Schlytter är rättssociolog och studerar hedersproblematik, hon har identifierat vad hon kallar "vi gör inget normer" som syftar till socialtjänstens brist på handlande i situationer där flickor utsätts för hedersrelaterat förtryck hemifrån. Astrid beskriver dessa normer som exempelvis socialtjänsten inte agerar utan att kontakta vårdnadshavarna, inte agerar om flickan har ett självdestruktivt beteende eller att inte göra något då det inte finns bra hjälp att erbjuda.²⁰

Länsstyrelsen har gjort en utredning som visade på en brist på kompetens kring hur socialtjänsten ska bemöta och hantera denna typ av problem. Socialtjänsten ansåg sig inte ha tillräckligt med kunskap för att kunna hjälpa personer som har utsatts för hedersrelaterat förtryck.²¹ I SOU 2000:77 utreds samhällets ansvar för utsatta barn och unga, de kommer fram

¹⁵ Singer, *Coming out of Cults*, 1979, sid 72–82.

¹⁶ Coates, *Cult Commitment from the Perspective of Former Members: Direct Rewards of Membership versus Dependency Inducing Practices*, 2012, Sid 180.

¹⁷ Singer, *Coming out of Cults*, 1979, sid 72–82.

¹⁸ Exempelvis organisationerna FRI, ROS och Hjälpkällan.

¹⁹ Exempelvis Kvinnojourer, tjejjourer, NCK- nationellt centrum för kvinnofrid, ORIGO- resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck samt att Polisen har startat projekt för att få utsatta att vända sig till polisen. Polisen, Aktuellt, 2013-05-14.

²⁰ Schlytter, *Rätten att själv få välja: arrangerade äktenskap, kön och socialt arbete*, 2004, sid 109.

²¹ *Rätten till sitt eget liv: behovet av skyddat boende för flickor i patriarkala familjer*, Länsstyrelsen i Stockholms län, Stockholm, 2003, sid 14.

till att det är bäst att lösa hedersproblematik inom familjen, annars kan flickan bli förskjuten.²² Vi anser dock att det kan ifrågasättas om det inte är bättre att bli förskjuten av familjen än att blir utsatt för hedersrelaterat förtryck hemma.

En undersökning genomförd i Stockholm visade att 11 procent av flickorna som deltog uppnådde de kriterier som forskarna ställde upp som måttstock för att klassas som att leva i en familj med hedersrelaterade normer. Tre krav var uppsatta där det första kriteriet var att flickans familj skulle ha oskuldsnormer, alltså att det fanns krav på flickan att vara oskuld. Kriterium två beskriver att flickans familj har krav på sexuell kontroll inom ett hedersrelaterat sammanhang. Vilket bland annat innebär att flickan inte själv har möjlighet att välja sin partner och inte får ha någon relation med pojkar. Sista kriteriet rör flickans begränsade möjligheter att delta i alla moment i skolan och ha en fritidssysselsättning.²³

Tidigare forskning visar att det finns stora problem inom båda dessa grupper och en bristfällig hjälp för dem som lämnar. Med detta sagt anser vi att dessa områden är viktiga att vidare studera.

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att lyfta fram några av de normer som existerar då någon är medlem i eller hoppar av från de två grupperna; familjer med hedersrelaterat förtryck och sekter. För att kunna uppnå detta syfte applicerar vi begreppet hedersrelaterat förtryck på respektive grupp. Därigenom synliggörs några av de normer som finns inom grupperna. För att beskriva hur normerna kan yttra sig ger vi exempel på konkreta situationer där normerna visas. Efter att dessa normer har identifierats kategoriserar vi dem för att urskilja vilka skillnader respektive likheter som finns mellan de olika grupperna. För att uppnå syftet ställs följande frågor:

- Vad är det för normer som ligger till grund för hederskulturer i respektive grupp?

²² SOU 2000:77, *Omhändertagen - Samhällets ansvar för utsatta barn och unga*. Stockholm, Socialdepartementet, sid 189.

²³ Schlytter, Astrid, *Hedersrelaterade värderingar och normer i en svensk kontext*, 2010, sid 8ff.

- Vilka likheter och skillnader finns i de olika grupperna?

Det är viktigt att påpeka att alla de normer som vi har identifierat inte existerar i alla situationer där hedersrelaterat förtryck förekommer, vi redogör inte heller för alla de normer som kan förekomma i en hederskultur då det i uppsatsen inte finns utrymme till detta.

1.4 Avgränsningar

Den här uppsatsen kommer att undersöka hedersnormer i två olika grupper i dagens samhälle; familjer med hedersproblematik och sekter. Specifikt för dessa grupper är att båda är slutna, med detta menar vi att gruppen är avskild från samhället i stort och det finns en begränsad insyn i gruppen. Den här uppsatsen fokuserar inte på vart hederskultur kommer från eller vilka som följer dessa traditioner.

I definitionen av hedersrelaterat förtryck²⁴ framgår att även pojkar kan bli utsatta för våld. Dock kommer vi i denna uppsats inte lyfta detta utan fokusera på det förtryck som flickor och kvinnor i familjer med hedersrelaterat förtryck blir utsatta för. Vi kommer inte heller att kartlägga någon specifik sekt utan endast redogöra för strukturer som kan förekomma i sekter. Uppsatsen är endast inriktad på de två tidigare nämna grupperna, det finns andra typer av slutna grupper där det är möjligt att liknande hedersnormer existerar så som politiska organisationer eller kriminella gäng. Dock kommer denna uppsats inte att beröra dessa grupper.

Den här uppsatsen analyserar inte hur normer uppkommer utan ger endast exempel på några av de normer som redan existerar inom dessa grupper. Vi gör en sådan begränsning för att en analys av normens uppkomst inte skulle svara på de frågor och det syfte som uppsatsen grundar sig på. Det krävs också andra analysredskap än de som presenteras i uppsatsen för att kunna göra uttalanden om hur normerna skapas. Vi är inte heller intresserade av att undersöka varför någon går med i en grupp som har dessa normer. Den avgränsningen gör vi för att det finns stora skillnader till varför individer går med i en sluten grupp.

²⁴ Reyes, 18 projekt till stöd för flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för så kallat hedersrelaterat våld 2003 – 2004, 2005 sid 2.

2 Metod

För att uppnå uppsatsens syfte, att identifiera och kategorisera hedersnormer inom familjer med hedersrelaterat förtryck och i sekter, bygger uppsatsen på litteratur på området samt två intervjuer med personer som tidigare varit medlemmar i sekter. Litteraturen som används är böcker där personer som varit med i sekter och familjer där normer av hederskaraktär förekommit och själva berättat om sina upplevelser under denna tid. Uppsatsen är således bestående av en sekundäranalys och kvalitativa intervjuer. Vi har valt att inte genomföra intervjuer med personer som lever i familjer med hedersrelaterat förtryck, då vi redan hade tillgång till ett sådant material genom tidigare forskning. Vi använder individernas berättelser på samma sätt som de personer vi intervjuat. Personerna blir således också respondenter i uppsatsen. De har antingen blivit intervjuade eller själva skrivit ned vad de har varit med om. Eftersom det är deras egna historier anser vi att de har samma giltighet som en intervju genomförd av oss. I uppsatsen är respondenterna kvinnor, att det endast är flickor/kvinnor från familjer som lever med hedersrelaterat förtryck är ett medvetet val. Dock är det en slump att den andra gruppen också består av kvinnor. Eftersom vi endast har kommit i kontakt med kvinnor som tidigare varit medlemmar i sekter och som velat ställa upp på intervju.

2.1 Naturalistisk

För att kunna ge en bild av aktörernas sociala verklighet har vi baserat vår empiri på utsagor från olika personer som har upplevt det vi kallar för hedersnormer. Utifrån deras berättelser har vi sedan dragit våra slutsatser, vilket gör att vi får fram deras egna tankar och handlingar. Den naturalistiska metoden utgår från att det är aktörernas verklighet som ska lyftas fram.²⁵ En naturalistisk uppsats förväntas enligt Anne Ryen att vara en representation av intervjupersonens verklighet därför är det också viktigt att inte på något sätt tona ner eller förstärka intervjupersonens berättelse.²⁶

²⁵ Ryen, Anne, *Kvalitativ intervju: från vetenskapsteori till fältstudier*, 1. uppl., Liber ekonomi, Malmö, 2004, sid 32ff.

²⁶ Ibi 166.

2.2 Kvalitativ forskning

Vi har genomfört intervjuer, med Eva och Anna som båda är i 40- 50 årsåldern, som har gjort det möjligt för oss att ställa djupgående frågor och få uttömmande svar. Målet med kvalitativ forskning är att ge en djupare förståelse för ett fenomen, fokus ligger på att skapa en bild av någons verklighet. Meningen eller innebörden av ett fenomen är viktigt för den kvalitativa forskningen.

Vi kom i kontakt med Eva och Anna genom organisationen FRI; Föreningen Rädda Individen, de har tidigare varit medlemmar i sekter. FRI är en ideell stiftelse som arbetar för att stödja personer som har förlorat vänner eller familj till vad de kallar en “destruktiv rörelse” och även hjälper avhoppare från denna typ av rörelser.²⁷ Anna och Eva intervjuades vid olika tillfällen över telefon och de presenteras utförligare under avsnittet “Persongalleri”.

Intervjuerna var semistrukturerade²⁸ där vi använde oss av en intervjuguide (se bilaga) med öppna frågor, då kunde vi som intervjuare vara flexibla och låta Eva och Anna beskriva vad de tyckte var viktigt för att sedan ställa följdfrågor på det vi vill veta mer om. Vårt mål var att få utvecklande och uttömmande svar på våra frågor och inbjuda till konversation. Att låta Eva och Anna tala fritt och beskrivande förstärker den naturalistiska inriktningen. Guiden är uppbyggd så att de första frågorna rör de normer som existerar inom en sekt, sedan går vi in på frågor om tvång och våld inom gruppen och avslutar med frågor angående avhopp från gruppen. Detta för att få ett bra flyt i intervjun och för att få den att efterlikna ett vanligt samtal.²⁹ Frågorna är uppbyggda efter den tidigare beskrivna definitionen av heder då vi anser att det är bästa sättet att upptäcka om det finns liknande normer inom våra två grupper.

Intervjuerna med Eva och Anna från FRI skedde över telefon, detta berodde på det geografiska avståndet, tidsbrist och ekonomiska begränsningar. Det finns vissa nackdelar med att genomföra intervjuer över telefon istället för i person. Exempelvis kunde Evas och Annas kroppsspråk inte observeras³⁰, dock anser vi att kroppsspråket inte hade en avgörande roll i deras berättelse. En av fördelarna med att använda sig av telefonintervjuer är att det kan vara

²⁷ Stiftelsen FRI- Föreningen Rädda Individen. 2013-05-14.

²⁸ Bryman, Alan, *Samhällsvetenskapliga metoder*, 2., [rev.] uppl., Liber, Malmö, 2011, sid 415.

²⁹ Ryen, *Kvalitativ intervju: från vetenskapsteori till fältstudier*, 2004, sid 47.

lättare för intervjupersonen att besvara känsliga frågor då det endast sker över telefon och inte ansikte mot ansikte vilket kan leda till minskad stress.³¹

2.2.1 Kvalitativ sekundäranalys

Sekundäranalys är av tradition en vanlig metod att använda inom kvantitativ forskning, dock är det möjligt att använda denna metod även inom kvalitativa undersökningar. De problem som finns vid användandet av kvalitativ data som sekundäranalys är bland annat anonymiteten och den etiska aspekten. När vi använder oss av sekundärdata har vi inget tillstånd från intervjupersonerna.³² Dock anser vi att detta undgås då vi endast använder oss av sådan information som finns tryckt i offentlig litteratur och inte analyserar en ursprungss transkription av en intervju.

Uppsatsens arbetsprocess började med inläsning på ämnet och därmed startade insamlingen av data. Den data och kunskap vi samlade in ledde till att vi kunde söka upp och applicera relevanta teorier på ämnet. Med detta som underlag kunde vi sedan skapa empiriska slutsatser.³³ Studien är således induktiv och utforskande, vilket betyder att det empiriska resultatet färdigställs innan teori appliceras. Teorins uppgift blir därefter att ge förklaringar till resultaten.³⁴

2.3 Etiska överväganden

Intervjuerna som vi har genomfört rör våra intervjupersoners privatliv och erfarenheter. De personer som vi har intervjuat i denna uppsats har blivit informerade om att de deltar i en vetenskaplig undersökning och medgivit samtycke till att delta. Ryen beskriver vikten av etiska överlägganden även efter att intervjun är genomförd och uppsatsen ska skrivas. Hon påpekar att det är viktigt att ge en korrekt återgivning av vad som framkommit i intervjun.³⁵ För att undvika att felcitera våra intervjupersoner har intervjuerna spelats in och vi kan därmed lyssna på dem flera gånger och då bli säkra på att vi har citerat rätt. Intervjuerna har spelats in på våra telefoner och efter transkribering har de raderats för att säkra anonymitet. Det kan finnas etiska

³⁰ Bryman, *Samhällsvetenskapliga metoder*, 2011, sid 433.

³¹ Ibi 457.

³² Ibi 535.

³³ Bachman & Schutt, *The practice of research in criminology and criminal justice* 2011, sid 38.

³⁴ Ibi 39.

³⁵ Ryen, *Kvalitativ intervju: från vetenskapsteori till fältstudier*, 2004, sid 162-163.

dilemman i de uppgifter som intervjupersonen har gett oss, personen kan ha svarat på känsliga frågor vilket är mycket viktigt att ta hänsyn till när resultatet från intervjun bearbetas. För att undvika detta dilemma så långt som möjligt har vi skrivit intervjufrågor som inte ska vara för känsliga. För att garantera anonymitet till våra intervjupersoner har de erbjudits fingerade namn, Anna är fingerat. Både Anna och Eva har blivit tillfrågade om de vill ta del av texten innan inlämning, detta var Anna intresserad av och har därför fått läsa den och komma med sina kommentarer. Både Eva och Anna är intresserade av att läsa uppsatsen när den är klar.

2.4 Validitet och reliabilitet

Begreppen validitet och reliabilitet är ifrågasatta inom kvalitativ forskning och om det är möjligt att i dessa typer av studier få reliabla och valida resultat. Eftersom validitet avser att bedöma hur väl något går att mäta och kvalitativ forskning inte fokuserar på att mäta ett problem så argumenteras det för att validitet inte är relevant i en kvalitativ undersökning.³⁶ Eftersom vi inte mäter någonting i vår studie utan utgår från olika individers berättelser för att identifiera normer går det inte heller att fastställa validiteten. Reliabilitet, som avser hur pålitlig studien är, har vi försökt att i så stor utsträckning som möjligt förhålla oss till. Vi har intervjuat två personer och det kan finnas andra personer som varit med om liknande händelser och är av annan åsikt. Dock har vi använt oss av litteratur som behandlar samma ämne där personer vittnar om liknande upplevelser vilket stärker de argument vi för. Litteraturen vi har använt oss av består av egenupplevda berättelser, där personer som varit med om de olika hederskontexterna har fått beskriva vad de har varit med om. Då vår studie är naturalistisk³⁷, alltså att vi ser informantens verklighet som den riktiga verkligheten, leder det till att studien är reliabel och representativ för de som deltagit.

För att uppnå reliabilitet i så stor utsträckning som möjligt är det också viktigt att ha ett utvecklat metodavsnitt där läsaren får ta del av den empiriska insamlings processen. Att spela in intervjuer säkrar också en hög reliabilitet, sker endast anteckningar under en intervju kommer det senare vara upp till forskaren att tolka anteckningarna och minnas vad som sagts.³⁸

³⁶ Bryman, *Samhällsvetenskapliga metoder*, 2011 sid 351.

³⁷ Ryen, *Kvalitativ intervju: från vetenskapsteori till fältstudier*, 2004, sid 32ff.

³⁸ Ibi 142.

3 Teori

Uppsatsen syfte är att identifiera några av de normer som existerar då någon är medlem i och hoppar av från en grupp som har hedersnormer. För att uppnå syftet kommer intervjuer och sekundärdata att analyseras med hjälp av Jürgen Habermas teori om livs- och systemvärlden och med normer utifrån perspektiv som Håkan Hydén presenterar. Nedan kommer dessa presenteras.

3.1 Habermas

Habermans, professor i filosofi och sociologi, har under skapandet av teorin kring kommunikativt handlande delat upp samhället mellan systemvärlden och livsvärlden.³⁹ Systemvärlden är de styrande organen i samhället medan livsvärlden bygger på kommunikation mellan individer och kan ses som det privata livet.⁴⁰

3.1.1 Systemet

Systemvärlden är skapat av makthavarna och består av de styrande organen i samhället, exempelvis det politiska och ekonomiskt administrativa. Systemet bygger på makt och pengar detta kallar Habermas "styrmedel". Medlen avgör vilka som ska leda samhället. Systemets mål är att fungera väl och vara effektivt vilket leder till att aktörerna inom systemet måste handla rationellt för att kunna uppnå detta. Den egna vinningen och aktörernas egna själviskt uppsatta mål är viktigast och prioriteras högst, vilket leder till ett minimalt behov av samtycke och kommunikation med andra aktörer.⁴¹

Styrmedlen fungerar kommunikationssparande vilket också gör dem effektiva, det betyder att de är oberoende av handlingsmål, normer och rationellt motiverat konsensus. Aktörerna beräknar andras val så att de ska nå sin egen målsättning. Reflektioner och konsekvenstänkande uteblir då styrmedlen är viktigast.⁴²

³⁹ Andersen, Heine, *Klassisk och modern samhällsteori, 3.*, [utvidgade och rev.] uppl., Andersen, Heine & Kaspersen, Lars Bo (red), 279-295, Studentlitteratur, Lund, 2011, sid 280, 283.

⁴⁰ Andersen, *Klassisk och modern samhällsteori*, 2011, sid 283 och Pusey, Michael, *Jürgen Habermas*, Ellis Horwood, Chichester, 1987, sid 106.

⁴¹ Andersen, *Klassisk och modern samhällsteori*, 2011, sid 283.

⁴² Ibi 283-284.

3.1.2 Livsvärlden

Enligt Habermas kan livsvärlden ses som den del av vår värld som upptas av privatlivet. Han menar att människan har ett deltagarperspektiv, som innebär att hon är en aktiv del av livsvärlden.⁴³ I livsvärlden produceras normer, moraliska värderingar och den egna världsbilden och dessa upprätthålls hos individen genom socialisation med andra, social integration och kulturell reproduktion.⁴⁴ Vilket innebär att det är i livsvärldens samspel som individen kan upprätthålla normer, moraliska värderingar och världsbilden. Den sociala integrationen finns i livsvärldens deltagares vardagliga liv. Den fungerar med hjälp av kommunikation och förutsätter att det finns en gemensam uppfattning och förståelse mellan individerna i livsvärlden. I samband med detta skapas kulturella ramar som kopplar individen till samhället som i sin tur skapar en gemensam världsbild där både individen och kollektivet får identiteter.⁴⁵

Den språkliga kommunikationen är det som ligger till grund för livsvärlden, Habermas definierar språklig kommunikation som *förnuftigt argumenterande samtal*. Kommunikationen förmedlar de normer som råder i ett samhälle, integration mellan dess invånare, mening och personlig identitet. Kommunikationen har således många viktiga funktioner att uppfylla men för att kunna göra det krävs att den ses som giltig för medborgarna inom samhället. Innehållet i kommunikationen måste kunna ifrågasättas och diskuteras, på så vis prövas riktigheten i de påståenden som sägs.⁴⁶ Det finns vissa regler som gäller för ett samtal och för att argumenten som framförs ska framstå som giltiga, exempelvis att alla måste få argumentera och framföra sin egen åsikt. Tvång får inte förekomma vilket skulle leda till förlust av giltighet. Det är inte alltid möjligt att föra en fri och rättvis kommunikation exempelvis då förtryck råder, det är en ojämn ekonomisk situation eller en maktobalans.⁴⁷

Vi använder Habermas teori om system och livsvärld genom att likställa systemvärlden med ledarna inom sekter eller de med högst status i familjer med hedersnormer. Därmed beskriver vi

⁴³ Andersen, *Klassisk och modern samhällsteori*, 2011, sid 284.

⁴⁴ Carlsson, Bo, *An introduction to law and social theory*, Banaker, Reza & Travers, Max (red.), 77-96, Hart Publishing, Oxford, 2002, sid 82.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Andersen, *Klassisk och modern samhällsteori*, 2011, sid 284-285.

⁴⁷ Ibi 287.

med hjälp av teorin relationen mellan gruppens ledare och gruppmedlemmarna. Vi har anpassat Habermas teori efter vårt ämne. De styrmedel som finns, makt och pengar, är centrala inom hederskontexten och drivande för dem som lever där. Livsvärlden menar vi är de som lever i dessa grupper. Deras kommunikation blir lidande och får stå tillbaka för makthavarna. Vi menar att det endast sker en envägskommunikation mellan systemvärlden och livsvärlden beroende på den maktobalans som existerar mellan dem då systemvärlden endast vill nå sina egna själviskt uppsatta mål.

<p>Systemvärlden Ledaren för en sekt/de med hög status inom familjer med hedersnormer</p>	<p>Livsvärlden Medlemmarna i familjen eller sekten (exempelvis Anna och Eva)</p>
<p>Ekonomi Styrmedel: pengar</p> <p>Stat Styrmedel: makt</p>	<p>Privatsfär (Offentlighet)</p>

48

3.2 Normer

Rättssociologen Håkan Hydén menar att normer tenderar att definieras utifrån vilken synvinkel man har på begreppet och det avgör hur normen analyseras.⁴⁹ Han menar vidare att det går att skilja på normer som faktisk företeelse och som analysinstrument.⁵⁰ Vi kan i denna uppsats identifiera båda dessa typer av normer.

Eftersom vår frågeställning handlar om att kartlägga vad för normer som existerar identifierar vi normerna och kategoriserar dem. För att kunna kategorisera dem använder vi oss av de normer som Hydén kallar analysinstrument.

⁴⁸ Då vi anpassat Habermas modell efter denna uppsats och studerar slutna grupper är inte offentligheten en del av vår analys. Originalmodellen har vi hämtat från Reese-Schäfer, Walter, *Jürgen Habermas: en introduktion*, Daidalos, Göteborg, 1998, sid 39.

⁴⁹ Hydén, Håkan, *Introduktion: normer mellan system- och handlingssteori, I Aspekter av och perspektiv på normer: rättssociologer reflekterar kring normer*, Hydén, Håkan (red.), 7-16 Sociology of Law, Lund Univ., Lund, 1999, sid 7.

3.2.1 Föreskrivande normer

Då en norm är en faktisk företeelse, alltså att normen existerar, är den föreskrivande.⁵¹ Normen kan förstås som en regel och handlingsanvisning. Vilket betyder att normer beskriver hur någon bör handla och agera. Med denna utgångspunkt menar Hydén att normen blir en måttstock där det normala beteendet mäts.⁵² Exempelvis kan det handla om att det inom hederskontexter ses som ett krav att avstå från sexuella relationer innan äktenskapet vilket då blir en norm.

3.2.2 Sociala normer

Sociala normer styr vad som är normalt och vilket beteende som är accepterat i en grupp, detta är ett sätt att analysera normer på. Hydén menar att en norm kan ses som ett analysinstrument.⁵³ Han beskriver att när normen utgör ett analysinstrument ger den information om vad som ligger bakom en specifik handling. Det går att se de sociala normer vi identifierat i uppsatsen i ett finalt perspektiv vilket betyder att normen uttrycker vilka förväntade konsekvenser som finns på ett handlande.⁵⁴ Sociala normer formas utifrån sociala sammanhang. Det kan handla om klädkoder, etikettkoder med mera som ger ett bevis på vilka vi är och vilken grupp vi tillhör.⁵⁵ Dessa normer beskriver vilket beteende som uppfattas som riktigt.⁵⁶ Hydén menar att det i sociala sammanhang kan vara klart för medlemmarna vilka förväntningar som finns på dennes beteende.⁵⁷ Dock är sociala normer inte rationella och därför kan det också i vissa lägen vara oklart för individen vad som förväntas. Eftersom dessa oklarheter finns måste normen kommuniceras, tolkas och förstås inom livsvärlden. När en norm har internaliserats i ett socialt sammanhang vill individen följa den. När någon bryter mot normerna resulterar det i en förlust av det sociala anseendet eller den sociala respekten.⁵⁸ Exempelvis förlorar en familj sin heder, det vill säga socialt anseende och respekt, genom att dottern bryter mot det förväntade beteendet. Vid normbrott kan känslor som skuld och skam uppstå.⁵⁹ Skuld och skam kan enligt oss kopplas till Hydéns resonemang om att normer i sociala systemet som handlar om

⁵⁰ Hydén, *Normvetenskap*, 2002, sid 59.

⁵¹ Hydén, *Normvetenskap*, 2002, sid 59.

⁵² Hydén, Håkan, *Introduktion: normer mellan system- och handlingssteori*, 1999, sid 7.

⁵³ Hydén, *Normvetenskap*, 2002, sid 59.

⁵⁴ Ibi 60.

⁵⁵ Baier & Svensson, *Om normer*, 2009, sid 85.

⁵⁶ Hydén, *Normvetenskap*, 2002, sid 110.

⁵⁷ Ibi 18.

⁵⁸ Ibi 110.

människans moral och samvete, moralen utvecklas i interaktionen mellan människor, genom kommunikation och samhandlandet i livsvärlden.⁶⁰ Hydén menar att ett sätt att upprätthålla normer inom det sociala systemet är att bestraffning vid normbrott bygger på våldsanvändning. För att undvika dessa sanktioner väljer individen att följa normen och därmed blir sanktionen en slags makthandling (styrmedel) från systemvärlden.⁶¹

⁵⁹ Baier & Svensson, *Om normer*, 2009, sid 146.

⁶⁰ Hydén, *Normvetenskap*, 2002, sid 282.

⁶¹ *Ibi* 18.

4 Hedersnormer

Uppsatsen syfte är att identifiera några av de normer som finns inom hederskulturer. För att kunna genomföra detta har vi använt oss av Stockholms Länsstyrelses definition⁶² av hedersrelaterat förtryck som en mall. Nyckelord ur definitionen utgör rubriker och under dessa redogör vi för de situationer där normer existerar. Vi har genomfört två intervjuer som ligger till grund för redogörelsen och som komplement till intervjuerna använt oss av berättelser som personer som levt eller lever i en hederskontext avlagt detta ger en bred bild av normer inom hedersproblematiken.

4.1 Persongalleri

De personer som berättar sin historia i denna uppsats presenteras nedan, det är dessa personers historier som har fått mest plats i uppsatsen. Det finns dock några berättelser från personer som inte fått en egen presentation, eftersom de figurerar i så pass liten utsträckning att det kan anses obefogat att uppta plats i persongalleriet.

Den första intervjun genomfördes med *Eva*, som under en tid på 80-talet bodde i USA, hon under ett halvårstid medlem i Moonrörelsen. Rörelsens medlemmar kallas Moonies eller Moonie och deras ledare hette Moon. Hon berättar att en vanlig dag bestod av arbete i 18 timmar då de antingen värvade medlemmar eller sålde saker, exempelvis tavlor, för att tjäna in pengar till sekten. Arbetet varvades med bön och på kvällarna träffade Moonies de personer som de försökte värva för att övertala dem att gå introduktionskurser. Eva arbetar inom organisationen FRI⁶³ med att stötta andra som har lämnat sekter, därför har hon även mycket kunskap om andra grupper. Denna kunskap kommer fram under intervjun och ger ytterligare bredd till uppsatsen.

Vi har även intervjuat en kvinna som vi i texten kallar *Anna*. Hon var under slutet av 90-talet medlem i en sekt. Hon gick med efter att ha träffat en kvinna medan hon väntade på tunnelbanan, kvinnan berättade om församlingen och Anna drogs med av nyfikenhet. Hon

⁶² Reyes, *18 projekt till stöd för flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för så kallat hedersrelaterat våld 2003 – 2004*, 2005 sid 2.

beskriver själv att hon blev "hjärntvättad" under de två år hon var medlem i sekten. Under tiden hon var med i gruppen behöll Anna sitt arbete och sin lägenhet trots att gruppen ville att hon skulle flytta in i deras kollektiv.

Margaretha har skrivit boken "Om det så skulle kosta mig livet" där hon beskriver hur hennes liv såg ut då hon var medlem i en sekt och kampen efter avhoppet för att kunna återgå till ett normalt liv. Margaretha och hennes man drogs in i sekten då en ny pastor kom till deras församling, han hade nya mål som de tyckte verkade intressanta. De startade en ny församling och förflyttade sig till en annan ort där de byggde upp ett församlingshem med bland annat skola och konferensanläggning som församlingen sedan drev. Margaretha och hennes man hade framträdande roller inom den nya församlingen, men efter hand trappade maken ner sitt engagemang och började arbeta utanför sekten på en annan ort. Pastorn i församlingen anklagade flera av medlemmarna för att vara besatta av demoner, Margaretha var en av dem. Hon utsattes för handpåläggning som skulle driva bort demonerna. Hennes man gav henne tillslut ett ultimatum att hon fick välja sekten eller honom. Hon valde sin man och fick där efter spendera lång tid på en psykiatrisk mottagning men var även efter avhoppet länge övertygad om att hon var besatt av demoner.⁶⁴

Susanne invandrade till Sverige från Turkiet tillsammans med sina föräldrar då hon var ett år. I familjen levde hon under stark kontroll med krav på att gifta sig ung. Hon rymde hemifrån och lever idag under skyddad identitet, hotbilden mot henne från familjen är lika stark idag som den var dagen då hon rymde.⁶⁵

Laura flydde tillsammans med sin familj från Libanon till Sverige då hon var i sexårsåldern.⁶⁶ Hon blev tillsammans med sin syster förd tillbaka till Libanon, där systemen blev bortgift. Laura utbildade sig till frisör vilket gjorde att hon senare kunde flytta tillbaka till Sverige, försörja sig själv och bo i egen lägenhet. Hon har idag kontakt med sin familj som fortfarande försöker att kontrollera henne.⁶⁷

⁶³ Stiftelsen FRI- Föreningen Rädda Individen. 2013-05-14.

⁶⁴ Sturesson, Margaretha, *Om det så skulle kosta mig livet*, Libris, Örebro, 2009.

⁶⁵ Hagberg, Maria, *Vid 20 börjar den ruttna: om hedersvåld och modiga kvinnor*, Premiss, Stockholm, 2009, sid 144ff.

⁶⁶ Ibi 57.

⁶⁷ Ibi 75ff.

Pela mördades i juni 1999 under ett besök i Irak. Hon hade under en längre tid varit utsatt för förtryck och rymde därför hemifrån. *Pela* återvände dock hem och hon gick med på att gifta sig. Giftermålet sades vara anledningen till att familjen åkte ner till Irak, dock var det bara ett svepsjäl och något giftermål var aldrig planerat. Pelas lillasyster *Breen* blev vittne till mordet och det var också hon som larmade polisen i Sverige. Mordutredningen på *Pela* är ovanlig, hon hade uppehållstillstånd i Sverige men var fortfarande medborgare i Irak och mordet utfördes i där. Av den anledningen var det ingen självklarhet att mordet skulle utredas i Sverige, dock dömdes två av Pelas farbröder för mordet i svensk rätt. Mordet utreddes även i Irak där Pelas pappa fanns skyldig till mordet och dömdes till sex månaders fängelse. I Irak finns förmildrande omständigheter som gör att fäder som dödar sina döttrar för att upprätthålla hedern får mildare straff.⁶⁸

4.2 Sexualitet och relationer

Anna berättar att i den sekt hon var medlem i var de tydliga med att avhållsamhet var ett måste. Kvinnor och män fick inte umgås själva, de skulle då ha ett "förkläde" närvarande som helst skulle vara en äldre kvinna. Huvudregeln var dock att kvinnor och män skulle vara skilda från varandra. Inom familjer där det finns hedersrelaterat förtryck är det kvinnans uppförande som representerar mannens heder. Framför allt är det kvinnans sexuella uppförande eller det uppförande släkten eller familjen tror att kvinnan har som ligger i fokus.⁶⁹ Exempelvis är det en dotters beteende och rykte som kan skada pappans anseende och dotterns beteende kan också skada en hel familj eller släkts anseende.⁷⁰ Syftet med det våld och förtryck som förekommer är att kontrollera kvinnans sexualitet och se till så att heteronormativiteten följs.⁷¹

Både Anna och Eva berättar att de sekter de var medlemmar i hade tydliga regler som styrde sexlivet, alla som inte var gifta var tvungna att leva i celibat. Eva berättar att när någon har gjort tillräckligt bra ifrån sig och Moon tyckte att denne var redo valde han ut en partner för giftermål. Susanne berättar om hennes familjs syn på äktenskap och hur äktenskapet planeras.

⁶⁸ Swanberg, *Hedersmordet på Pela: lillasystemen berättar*, 2002, sid 9.

⁶⁹ Wikan, *En fråga om heder*, 2004, sid 80.

⁷⁰ Wikan, *En fråga om heder*, 2004, sid 80 och Reyes, *18 projekt till stöd för flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för så kallat hedersrelaterat våld 2003 – 2004*, 2005, sid 2 samt Swanberg, *Hedersmordet på Pela: lillasystemen berättar*, 2002, sid 12.

⁷¹ Hagberg, *Vid 20 börjar den ruttna: om hedersvåld och modiga kvinnor*, 2009, sid 11.

Där det oftast börjar med att pojken eller någon i hans familj ser flickan vid någon tillställning eller på stan. Därefter diskuteras möjligheterna till äktenskap och flickans familj kontaktas. Det händer att pojken och flickan får tala med varandra utan föräldrarna men då måste ett syskon vara med så att inget händer, flickan ska vara oskuld på bröllopsnatten.⁷²

Det har i intervjuerna, med både Eva och Anna framkommit att homosexualitet är förbjudet inom de sekter de har varit medlemmar i. Anna berättar att de var mycket noga med att inget fick vara avvikande utan att en man och en kvinna ska leva tillsammans är det enda rätta. En tjej som lever i en familj med hedersnormer och som är lesbisk har under hela sitt liv blivit inpräntad att det är fel att vara homosexuell. Hennes familj var tydlig med att de som var homosexuella borde dödas och att ingen som inte levde efter heteronormativiteten i deras släkt skulle få leva. Detta sade de utan vetskap om deras dotters sexuella läggning.⁷³

4.3 Regler

Eva berättar att Moonrörelsen har en bok som innehåller beskrivningar för hur medlemmarna ska bete sig. Hon beskriver boken som en lärobok där allt från stort till smått finns reglerat.

”det är detaljerat hur man ska leva och hur man ska göra i alla avseende. Hur barn ska uppfostras. Allt motiveras med Guds vilja och diverse Yin och Yang principer och allt möjligt.”⁷⁴

Anna berättar i sin intervju att det i hennes sekt fanns mycket regler och om någon bröt mot reglerna blev de tillrättavisade och utsatta för “korsförhör”, där flera personer berättade vad som var fel och använde bibelcitater som styrkte deras uttalanden. Anna berättar vidare att den som bröt mot reglerna också kunde bli tvungen att ställa sig inför hela församlingen och be om ursäkt. Susanne berättar att hon hade en relativt fri uppväxt fram tills det att hon kom upp i 12-13 års ålder. Då började fler restriktioner att komma, hon fick inte umgås med dem som inte tillhörde deras folkslag eller umgås med killar.⁷⁵

⁷² Hagberg, *Vid 20 börjar den ruttna: om hedersvåld och modiga kvinnor*, 2009, sid 149ff.

⁷³ Darj, Frida, Nathorst-Böös, Hedvig & Jarl-Åberg, Cecilia, *HBT & heder: en intervjustudie om unga HBT-personer som lever i familjer med hedersnormer*, ALMAeuropa, Stockholm, 2011, sid 61.

⁷⁴ Eva, telefonintervju, 15 april 2013.

Eva berättar att en Moonie ska se proper ut, vara välklädd och ha vattenkammat hår. Hon menar att det är vanligt att sekter har regler för hur någon ska se ut. Sekten Finlands förbedjare för Sverige vill att tjejer alltid ska ha kjol (även under idrottslektioner i skolan) och långt uppsatt hår. Killarna ska vara prydligt klädda och ha kortklippt hår.⁷⁶ Inom familjer som har hedersnormer finns det ofta väldigt tydliga regler om hur flickorna ska klä sig. En flicka, som levde i en familj med hedersnormer, berättar att hon inte fick ha på sig något som slutade ovanför knäna, linne eller något annat urringat plagg och armarna fick inte heller visas.⁷⁷

En avhoppare från en sekt berättar om hur stora krav och regler som fanns angående arbete och hur tvånget kunde yttra sig “ Visserligen kunde man få ledigt på lördagen om man inte var intresserad av ‘att rädda världen’ ”.⁷⁸ Liknande typ av tvång eller kontroll sker inom familjer med hedersnormer. Flickorna i familjerna lever ett väldigt kontrollerat liv där föräldrarna har makten över vad de ska göra och när de ska göra det. Laura berättar att hon bara fick gå direkt till och från skolan och förväntades ta stort ansvar för hemmet och lillasystem.⁷⁹

4.4 Isolering från samhället

Margaretha förklarar att hennes grupp var som ett “samhälle i samhället” de hade en egen skola, bodde i hus som församlingen ägde och arbetade för församlingen.⁸⁰ Eftersom många inte har ett jobb utanför sekten innebär det att de inte heller har någon egen inkomst eller självständig ekonomi. En person som tillhört scientologerna berättar att målet var att sälja ett visst antal böcker per dag, lönen betalades sedan ut utifrån det uppnådda resultatet, men eftersom målet var satt till en nivå som var omöjlig att uppnå behövdes inte heller lön utbetalas.⁸¹ Eva berättar om en person som tillhör Jehovas vittnen som ägde en städfirma där många av de resterande i gruppen arbetade. Det innebär att om någon vill lämna gruppen måste de samtidigt skaffa nytt arbete och många gånger kanske också nytt boende vilket kan göra avhoppet ännu tuffare när alla praktiska saker måste ordnas samtidigt. Ekonomisk utsatthet kan också vara en del av det

⁷⁵ Hagberg, *Vid 20 börjar den ruttna: om hedersvåld och modiga kvinnor*, 2009, sid 145.

⁷⁶ Essén, Charlotte, *Sektbarn: ett reportage om de utvalda för paradiset*, Bonnier, Stockholm, 2008, sid 216.

⁷⁷ Hagberg, *Vid 20 börjar den ruttna: om hedersvåld och modiga kvinnor*, 2009, sid 101.

⁷⁸ Lindblad, Marianne. Jag var scientolog, I Manipulering pågår: avslöjande erfarenheter från tidigare sektmedlemmar, 2. uppl., Svenhard, Harriet (red.), 121-133, CKM, Stockholm, 2004 sid 128.

⁷⁹ Hagberg, *Vid 20 börjar den ruttna: om hedersvåld och modiga kvinnor*, 2009, sid 66, 72.

⁸⁰ Sturesson, *Om det så skulle kosta mig livet*, 2009, sid 200.

⁸¹ Lindblad, Jag var scientolog, 2004 sid 128.

förtryck som personer som lever i familjer med hedersnormer upplever. En tjej berättar exempelvis att hon tvingades ta studielån och ge det till sina föräldrar, trots att hon arbetade och klarade sig ekonomiskt utan lånet.⁸²

Eva berättar att det i Moonrörelsen inte fanns uttalat att medlemmarna inte fick umgås med någon utanför gruppen. Men eftersom de arbetade upp till 18 timmar varje dag fanns det inte utrymme att umgås men någon utanför sekten, vilket ledde till att medlemmarna isolerades och inte hade något umgänge utanför gruppen. I den sekt som Anna tillhörde var det andra krav på isolering från samhället. Sekten ville att kontakten med vänner och familj successivt skulle avslutas och att hon skulle flytta in i ett av deras kollektiv. Även flickor i familjer med hedersnormer avskärmas från samhället exempelvis berättar Laura att när hon var tio år fick hon en lillasyster, det var hennes uppgift att ta hand om lillasystemen och hon fick endast gå hemifrån om systemen sov. Laura upplevde det som att hon var mamma till sin lillasyster.⁸³ Andra sätt att isolera någon från samhället kan vara att tvinga denne att vara avvikande. En flicka berättar att hon var den enda i skolan som inte fick äta griskött, vilket ledde till att hon blev trakasserad och mobbad under skoltiden.⁸⁴ Det finns även forskning som visar att 11 procent av de flickor som har två utlandsfödda föräldrar har restriktioner som handlar om att de inte får delta i alla moment i skolan eller delta på fritidsaktiviteter.⁸⁵

4.5 Hot

Psyksikt våld och hot förekommer oftare än fysiskt våld i sekter och hoten består många gånger av att en ledare säger att Gud kommer att straffa eller lämna individen om denne hoppar av. Hoten om att Gud kommer att straffa och lämna dem är något som många betraktar som det värsta som kan hända.⁸⁶ När vi ställer frågan om hot berättar Eva att oftast uttalas inget konkret hot vid avhopp men varje medlem har fått lära sig att den som hoppar av hamnar i helvetet, vilket gör många medlemmar rädda. Hon säger "Helvetet är värre än allt annat."

⁸² Hagberg, *Vid 20 börjar den ruttna: om hedersvåld och modiga kvinnor*, 2009, sid 33.

⁸³ Ibi 66.

⁸⁴ Ibi 101.

⁸⁵ Schlytter, *Hedersrelaterade värderingar och normer i en svensk kontext*, 2010, sid 74.

⁸⁶ Eva, telefonintervju, 15 april 2013.

Det psykiska våldet som flickorna i familjer med hedersnormer utsätts för kan komma i uttryck på flera olika sätt. I Sverige har debatten om hedersmord växt efter att några fall har uppmärksammats i media, exempelvis mordet på Fadime och Pela.⁸⁷ Detta har även lett till diskussioner inom familjer som lever i en hederskontext. En flicka berättar att hennes bröder och pappa diskuterade detta och ansåg att det var kvinnan/flickans fel och att det var rätt åt henne. De skulle "lätt kunna döda" någon av döttrarna i familjen om de drog skam över dem exempelvis genom att ha pojkvän.⁸⁸ Ett annat slags hot som inte uttalas men som många är medvetna om är att om en flicka blir utsatt för hot, våld eller någon annan slags bestraffning så ska det ses som en varning till hennes yngre systrar eller andra kvinnor i familjen. Detta var en av avsikterna med mordet på Pela, att skrämna lillasyster Breen till att inte leva på samma sätt som Pela.⁸⁹

4.6 Våld

Det förekommer ett visst fysiskt våld inom vissa sekter, Eva berättar;

“Innan man får gifta sig så är det ceremonier där mannen, den blivande mannen, ska slå djävulen ur den blivande hustrun och det gör man med ett basebollträ och slår man inte tillräckligt hårt får man göra om det.”⁹⁰

Eva menar att denna typ av rituellt våld förekommer, men inte i så stor utsträckning. Det kan också komma i uttryck vid utdrivning av demoner. Margaretha beskriver hur hon utsattes för demonutdrivning som sker genom en handpåläggning då delar av gruppen tungt lade sina händer mot hennes kropp.⁹¹ Många av flickorna som berättar om sina upplevelser av att leva i en familj med hederskontexter beskriver att de har blivit utsatta för våld, vissa väldigt frekvent.⁹² En tjej berättar att efter att hon rymt hem till sin syster och berättat att deras pappa

⁸⁷ Philip Ramqvist. Dagens nyheter. 2012-01-19 och Swanberg, *Hedersmordet på Pela: lillasystemen berättar*, 2002.

⁸⁸ Engström, Lina, *Välja sig själv: om kultur, frihet och heder*, Notis, Malmö, 2012, sid 86.

⁸⁹ Swanberg, *Hedersmordet på Pela: lillasystemen berättar*, 2002, sid 13.

⁹⁰ Eva, telefonintervju, 15 april 2013.

⁹¹ Sturesson, *Om det så skulle kosta mig livet*, 2009, sid 75.

⁹² Hagberg, *Vid 20 börjar den ruttna: om hedersvåld och modiga kvinnor*, 2009, sid 69, 104.

slog henne svarade systemen att pappor har rätt att slå sina barn, att det inte är fel att slå sin fru eller dotter om han skulle bli arg på dem. Pela är ett exempel på hur lång våldet kan gå.⁹³

4.7 Kollektivet bakom

Våldet som sker inom familjer med hedersnormer kan ske kollektivt och över landsgränser.⁹⁴

Det kan ske genom att våldet eller förtrycket utförs och planeras av flera eller alla i familjen/släkten. Pelas syster Breen berättar att Pela och Breens farfar var den som bestämde att Pela skulle mördas och såg till att hans söner utförde det. Deras farfar bodde i Australien men reste till släkten för att kunna planera mordet.⁹⁵ Breen berättar:

“-jag förstår inte hur de kunde göra såhär mot oss. Pela och jag älskade vår pappa och vår farfar och våra farbröder, vi visade alltid mycket respekt.”⁹⁶

Att ett kollektiv ligger bakom vissa handlingar finns det även tecken på inom sekter. Den demonutdrivning som Margaretha blev utsatt för var sanktionerad av sektens pastor men hela gruppen utförde handlingarna.⁹⁷ Korsförhören som Anna beskrev utfördes av kollektivet då flera personer medverkade. Den förhörde fick ibland be om ursäkt inför hela församlingen för att bli förlåten.

Att familjen har ett gott rykte är beroende av kvinnans handlingar. Exempelvis var ryktet viktigt för Susannes familj, föräldrarna kontrollerade sina barn för att slippa ryktesspridning, exempelvis genom att kontrollera vart Susanne arbetade. Om det var ett ställe ägt av en invandrare kollade föräldrarna upp företaget för att undvika ryktesspridning.⁹⁸ Eva menar att det idag inte förkommer hot och förföljelser från de större sekterna vilket det gjort tidigare. Dessa grupper har för mycket att förlora på de negativa rykten som skulle kunna uppstå om de hotade avhoppare.⁹⁹

⁹³ Swanberg, *Hedersmordet på Pela: lillasystemen berättar*, 2002

⁹⁴ Hagberg, *Vid 20 börjar den ruttna: om hedersvåld och modiga kvinnor*, 2009, sid 11.

⁹⁵ Swanberg, *Hedersmordet på Pela: lillasystemen berättar*, 2002, sid 16.

⁹⁶ Ibi 11.

⁹⁷ Sturesson, *Om det så skulle kosta mig livet*, 2009, sid 31, 74.

⁹⁸ Hagberg, *Vid 20 börjar den ruttna: om hedersvåld och modiga kvinnor*, 2009, sid 147-148.

Det är vanligt inom kristna sekter att män och kvinnor har olika status, Eva berättar att eftersom Gud skapade Adam först och att det var Eva (i bibeln) som föll för ormens frestelser har mannen högre status. Moon var allas förälder och de som varit medlemmar längst kallas storasystrar och ju längre någon varit med desto högre rang i hierarkin har personen och alla yngre (nyare medlemmarna) måste se upp till de äldre.¹⁰⁰ Mannen har makten i de familjer som lever i en traditionell hederskontext, det är kvinnans uppgift att ta hand om hemmet och barnen.¹⁰¹ Det är således en hierarkisk ordning inom familjerna där männen står högre i rang än kvinnorna.

⁹⁹ Eva, telefonintervju, 15 april 2013.

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Hagberg, *Vid 20 börjar den ruttna: om hedersvåld och modiga kvinnor*, 2009, sid 65.

5 Identifiering av hedersnormer i livs- och systemvärlden

Syftet med uppsatsen är att identifiera några hedersnormer inom familjer som lever i en hederskontext och inom sekter. Nedan kommer vi att analysera föreskrivande- och sociala normer tillsammans med livs- och systemvärlden.

5.1 Sociala normer i livs- och systemvärlden

Förekomsten av hot och våld är inte regler eller handlingsanvisningar, dock kan hoten och våldet förmedla regler. Fysiskt våld är relativt ovanligt i sekter, men det förekommer och då ofta i form av ritualer. Dessa ritualer kan upplevas som förödmjukande och nedvärderande vilket är en del av hedersbegreppet¹⁰². Fysiskt våld är i familjer med hedersnormer däremot ganska vanligt.¹⁰³ Användandet av våld finns i båda dessa grupper men vi ser att det finns olika bakgrund till handlingarna. Därför kommer vi att analysera situationerna separat.

Inom sekter används det rituella våldet som en social norm, själva våldshandlingen är en norm och används inte som en sanktion, våldshandlingen förväntas utföras i sociala sammanhang.¹⁰⁴ Systemvärlden har påverkat livsvärlden att genomföra dessa rituella handlingar och då internaliseras normerna och skapar en kulturell reproduktion där det rituella våldet blir en naturlig del av vardagen.¹⁰⁵ Skillnaden är när familjer som lever efter hedersrelaterat förtryck använder våld. Då är den sociala normen, förväntningen, att straffa och våldet blir en sanktion på ett brott mot en hedersnorm. Exempelvis om en dotter inte följer de regler som finns angående kläder kan våldet bli en sanktion på detta. När någon bryter mot en hedersnorm resulterar det i en förlust av socialt anseende eller respekt.¹⁰⁶ Det finns en medvetenhet om att våld är sanktionen som följer på normbrott det gör att normen går att se ur ett finalt perspektiv där den uttrycker vilka förväntade konsekvenser som finns och sanktionen accepteras därmed av många.¹⁰⁷ Våld är i dessa situationer ett sätt för systemvärlden att upprätthålla sin makt och

¹⁰² Reyes, *18 projekt till stöd för flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för så kallat hedersrelaterat våld 2003 – 2004*, 2005, sid 2.

¹⁰³ Hagberg, *Vid 20 börjar den ruttna: om hedersvåld och modiga kvinnor*, 2009, sid 69, 104.

¹⁰⁴ Hydén, *Normvetenskap*, 2002, sid 60 Baier & Svensson, *Om normer*, 2009 sid 85.

¹⁰⁵ Carlsson, *An introduction to law and social theory*, 2002 sid 82.

¹⁰⁶ Hydén, *Normvetenskap*, 2002, sid 110, 18 Andersen & Kaspersen, *Klassisk och modern samhällsteori*, 2011, sid 283.

¹⁰⁷ Hydén, *Normvetenskap*, 2002, sid 60 och Engström, *Välja sig själv: om kultur, frihet och heder*, 2012, sid 86 samt Hagberg, *Vid 20 börjar den ruttna: om hedersvåld och modiga kvinnor*, 2009, sid 29.

därmed hedersnormerna. Habermas menar att systemvärldens egen vinning och uppsatta mål, i detta fall makt och behållandet av heder, prioriteras högst. Därmed blir sanktionerna ett sätt för systemvärlden att nå sin egen vinning och sina mål.¹⁰⁸

Inom sekter förekommer oftast inga konkreta uttalade hot, tidigare forskning har visat att personer trots detta ändå känner sig fångade inom sekten och vågar inte lämna gruppen.¹⁰⁹ Det framkommer däremot mer direkta hot inom familjer med hedersnormer.¹¹⁰ När ett hot inte uttalas konkret borde det inte vara möjligt för individen att uppfatta vilka regler som gäller. Men då systemvärldens¹¹¹ budskap tolkas, kommuniceras och förstås inom livsvärlden¹¹² står det ändå klart för individen hur regeln ser ut.¹¹³ Skillnaden går att se då hoten uttalas direkt, så som inom familjer med hedersnormer, blir det lättare för individen att veta vad som förväntas av dem.¹¹⁴ För att upprätthålla hedersnormer och för att livsvärlden ska internalisera dem blir systemvärldens envägskommunikation avgörande där de förmedlar de moraliska värderingar och normer.¹¹⁵ Den fria viljan som borde finnas hos alla individer blir lidande i detta sammanhang då systemvärldens envägskommunikation inte öppnar för reflektion eller argumentation från individerna i livsvärlden.¹¹⁶

5.2 Föreskrivande normer i livs- och systemvärlden

Föreskrivande normer kan för den som lever i grupper med hedersnormer komma i uttryck på olika sätt. Framförallt är det i form av kontroll och tvång som bygger på de regler som finns inom gruppen. I familjer med hedersnormer och i sekter har individerna inte möjlighet att disponera över sin egen tid eller göra fria val exempelvis när det gäller kläder och umgänge.¹¹⁷ Det finns även strikta regler kring sexualitet och relationer. De normer som vi har identifierat rörande sexualitet och relationer skiljer sig till viss del mellan de båda undersökningsgrupperna.

¹⁰⁸ Andersen, *Klassisk och modern samhällsteori*, 2011, sid 283.

¹⁰⁹ Coates, *Cult Commitment from the Perspective of Former Members: Direct Rewards of Membership versus Dependency Inducing Practices*, 2012, Sid 180 och och Eva, telefonintervju, 15 april 2013.

¹¹⁰ Engström, *Välja sig själv: om kultur, frihet och heder*, 2012, sid 86 och Swanberg, *Hedersmordet på Pela: lillasystemen berättar*, 2002, sid 13.

¹¹¹ Andersen, *Klassisk och modern samhällsteori*, 2011, sid 283.

¹¹² Ibi 284.

¹¹³ Hydén, *Normvetenskap*, 2002, sid 110.

¹¹⁴ Ibi 18.

¹¹⁵ Carlsson, *An introduction to law and social theory*, 2002 sid 82.

¹¹⁶ Andersen, *Klassisk och modern samhällsteori*, 2011, sid 283.

Inom familjer med hedersnormer handlar det framför allt om kvinnans sexualitet, där den representerar familjens och framförallt mannens heder.¹¹⁸

Det finns många likheter mellan grupperna exempelvis arrangerade äktenskap,¹¹⁹ krav att leva i celibat innan äktenskapet och förbud mot homosexualitet.¹²⁰ Något vi också funnit i båda grupperna är den kontroll som utövas på individerna för att ingen ska ha sexuella relationer innan äktenskapet, exempelvis att båda grupperna använder sig av "förkläden" för att garantera oskuld.¹²¹ Kontrollen och isolering från samhället kan också identifieras i båda grupperna och yttra sig genom att individer ofta är ekonomiskt beroende av gruppen¹²² eller tvingas till ett avvikande beteende.¹²³

Vi ser att de styrande normerna ger upphov till både begränsningar och tvång. Dessa normer är regler och handlingsanvisningar och beskriver hur individerna ska handla. Därmed går de under det som Hydén kallar måttstock för det normala beteendet.¹²⁴ Kontrollen och tvånget är en viktig del av hedersbegreppet¹²⁵ och i denna uppsats visas tydligt hur systemvärlden¹²⁶ utövar detta på livsvärlden¹²⁷ och genom det begränsar den egna fria viljan.¹²⁸ Systemvärlden som skapar reglerna tar ingen hänsyn till vad individen i livsvärlden¹²⁹ vill eller känner. Det krävs inget samtycke eller kommunikation med personerna i livsvärlden.¹³⁰ Habermas menar att tvång inte får förekomma om ett samtal inom livsvärlden ska ses som giltigt men eftersom det finns ett tvång från systemvärlden i grupper med hedersnormer kan inte livsvärlden skapa ett

¹¹⁷ Anna, telefonintervju, 6 maj 2013 och Eva, telefonintervju, 15 april 2013 och Lindblad, *Jag var scientolog*, 2004 sid 128 och Hagberg, *Vid 20 börjar den ruttna: om hedersvåld och modiga kvinnor*, 2009, sid 72, 66, 145 samt Essén, *Sektbarn: ett reportage om de utvalda för paradiset*, 2008, sid 216.

¹¹⁸ Wikan, *En fråga om heder*, 2004, sid 80.

¹¹⁹ Hagberg, *Vid 20 börjar den ruttna: om hedersvåld och modiga kvinnor*, 2009, sid 150ff och Eva, telefonintervju, 15 april 2013.

¹²⁰ Anna, telefonintervju, 6 maj 2013 och Eva, telefonintervju, 15 april 2013 och Darj, Nathorst-Böös, & Jarl-Åberg, *HBT & heder: en intervjustudie om unga HBT-personer som lever i familjer med hedersnormer*, 2011, sid 61, 74 samt Hagberg, *Vid 20 börjar den ruttna: om hedersvåld och modiga kvinnor*, 2009, sid 149.

¹²¹ Anna, telefonintervju, 6 maj 2013 och Hagberg, *Vid 20 börjar den ruttna: om hedersvåld och modiga kvinnor*, 2009, 2009, sid 150.

¹²² Lindblad, *Jag var scientolog*, 2004 sid 128 och Eva, telefonintervju, 15 april 2013 Hagberg, *Vid 20 börjar den ruttna: om hedersvåld och modiga kvinnor*, 2009, sid 33 samt Sturesson, *Om det så skulle kosta mig livet*, 2009, sid 200.

¹²³ Anna, telefonintervju, 6 maj 2013 och Hagberg, *Vid 20 börjar den ruttna: om hedersvåld och modiga kvinnor*, 2009, sid 66, 101 och Schlytter, *Hedersrelaterade värderingar och normer i en svensk kontext*, 2010, sid 74.

¹²⁴ Hydén, Håkan, *Introduktion: normer mellan system- och handlingssteori*, 1999, sid 7.

¹²⁵ Reyes, Maria-Pilar, *18 projekt till stöd för flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för så kallat hedersrelaterat våld 2003 – 2004*, 2005, sid 2.

¹²⁶ Andersen, *Klassisk och modern samhällsteori*, 2011, sid 283.

¹²⁷ Ibi 284.

¹²⁸ Coates, *Cult Commitment from the Perspective of Former Members: Direct Rewards of Membership versus Dependency Inducing Practices*, 2012.

¹²⁹ Andersen, *Klassisk och modern samhällsteori*, 2011, sid 284.

giltigt samtal. Därmed leder den maktobalans som finns inom grupperna till att livsvärlden inte kan ifrågasätta påståendena från systemvärlden¹³¹ och då kan systemvärlden upprätthålla sin kontroll.¹³² Schlytter är inne på samma spår då hon menar att individen genom de hedersrelaterade normerna och värderingarna inte har möjlighet att tänka utanför de ramar som är uppsatta.¹³³

5.3 Kollektivet bakom i system- och livsvärlden

Som avslutning kommer vi att diskutera kollektivets roll. Kollektivet är inblandat i mycket av det vi tidigare diskuterat och speciellt inom våld och hot. Utifrån den här studien konstaterar vi att det finns ett kollektiv bakom handlingar som utförs av både familjer som har hedersnormer och sekter. Dock kan det vara mer framträdande i familjer med hederskontexter, detta kan yttra sig genom exempelvis ryktesspridning, våld eller i värsta fall mord.¹³⁴ Inom sekter visar sig kollektivets makt genom exempelvis demonutdrivningar, förhör eller förföljelse vid avhopp.¹³⁵ Den envägskommunikation som sker från systemvärlden skapar normerna för livsvärlden som gör att de sluter upp som ett kollektiv bakom makthavarna.¹³⁶ En beordrad handling från systemvärlden utgör en handlingsanvisning och därmed en föreskrivande norm.¹³⁷

Handlingar kan utföras av kollektivet eller av en enskild individ, i vissa fall är handlingen sanktionerad och planerad av ledaren och i andra fall sanktionerad och planerad av kollektivet. Den hedersdefinition vi använder oss av beskriver att handlingar ska vara sanktionerade av kollektivet för att räkas som hedersrelaterat. Vi menar att det i vissa situationer kan vara en person som sanktionerar en handling och därefter kollektivet som genomför den och att handlingen ändå är att klassa som en hedersnorm. Detta menar vi för att exempelvis mordet på Pela uppges vara beordrat av hennes farfar och utfört av hans söner. Att en person beslutar om att en handling ska utföras och att kollektivet sedan utför den passar även in på situationer inom

¹³⁰ Andersen, *Klassisk och modern samhällsteori*, 2011, sid 284.

¹³¹ Ibi 283.

¹³² Ibi 287.

¹³³ Schlytter, *Hedersrelaterade värderingar och normer i en svensk kontext*, 2010, sid 80.

¹³⁴ Swanberg, *Hedersmordet på Pela: lillasystemen berättar*, 2002, sid 16 och Hagberg, *Vid 20 börjar den ruttna: om hedersvåld och modiga kvinnor*, Premiss, Stockholm, 2009, sid 148-149.

¹³⁵ Stureson, *Om det så skulle kosta mig livet*, 2009, sid 31, 74 och Eva, telefonintervju, 15 april 2013. samt Anna, telefonintervju, 6 maj 2013.

¹³⁶ Carlsson, *An introduction to law and social theory*, 2002 sid 82.

¹³⁷ Hydén, Håkan, *Introduktion: normer mellan system- och handlingsteori*, 1999, sid 7.

sekt, exempelvis när pastorn i Margarethas sekt beordrar demonutdrivning och kollektivet genomför den.¹³⁸ För att kollektivet ska fungera och kunna utöva sin makt är den hierarkiska ordningen viktig. Vi har identifierat att det finns en tydlig hierarkisk ordning inom dessa grupper.¹³⁹ Inom Habermas systemvärld är styrmedlet makt och egen vinning central vilket kan kopplas till den hierarkiska ordningen.¹⁴⁰

¹³⁸ Stuesson, *Om det så skulle kosta mig livet*, 2009, sid 31, 74.

¹³⁹ Hagberg, *Vid 20 börjar den ruttna: om hedersvåld och modiga kvinnor*, 2009, sid 65 och Eva, telefonintervju, 15 april 2013.

¹⁴⁰ Andersen, *Klassisk och modern samhällsteori*, 2011, sid 283.

6 Avslutande tankar

Vi har identifierat både sociala- och föreskrivande normer inom de båda grupperna, de två kategorierna av normer utgör i denna kontext grunden för hedersnormer. Vi har således uppfyllt uppsatsens syfte då vi både har identifierat och kategoriserat normerna. Det är genom sociala- och föreskrivande normer som hedersnormerna upprätthålls, med hjälp av systemvärldens makt och intressen vet livsvärlden vilka normer och regler som råder. Det går att se både likheter och skillnader omkring hedersnormer som existerar i dessa grupper. Det finns många likheter som exempelvis regler om äktenskap, relationer, utseende och den hierarkiska ordningen. När någon bryter mot dessa normer kommer också en sanktion från antingen kollektivet eller gruppens ledare. Skillnaderna i hedersnormerna mellan grupperna ligger framförallt i att det inom familjer som lever i en hederskontext är kvinnans sexualitet som är det viktigaste och representerar hela släktens heder. Det är också hennes sexualitet som ofta är orsaken bakom det våld som förekommer inom grupperna. Så är inte fallet i sekter, sexualitet och relationer är av stor betydelse för gruppens regler men hela sektens heder står inte och faller med en persons sexualitet. Vilket besvarar uppsatsens frågeställning om likheter och skillnader mellan grupperna.

Den slutsats vi kan dra av detta är att det finns hedersnormer även inom sekter, de är i många fall lika de hedersnormer som finns inom familjer som lever i en hederskontext. Det går också till stor del att använda Stockholms Länsstyrelses definition av hedersrelaterat förtryck för att förklara den heder som finns inom sekter.

Genom att identifiera att denna hedersproblematik existerar inom sekter visar det på att det behövs hjälp och stöd till dem som lämnar sekter. Det är ofta svårt att lämna en sekt och det tar lång tid¹⁴¹ att återgå till ett normalt liv vilket kräver både förståelse och hjälp från samhället. Detta gäller även för de flickor som lever i en familj med hedersrelaterat förtryck. Ett problem som är viktigt att uppmärksamma är att när någon lämnar sig grupp, vare sig det handlar om att lämna en familj eller en sekt, så lämnar denna person också all sin sociala kontakt och trygghet. Därför är behovet av hjälp stort och framförallt är behovet av *rätt* hjälp enormt.

Eftersom vi i denna uppsats har använt oss av Jürgen Habermas teori om system- och livsvärlden på ett anpassat sätt då vi har likställt systemvärlden med de ledande i grupperna, skulle det för vidare forskning vara intressant att undersöka detta. Går det att likställa systemvärlden med en ledare i en grupp och fungerar det på fler slutna grupper, exempelvis kriminella gäng, än bara dem vi har undersökt i denna uppsats?

¹⁴¹ Singer, Margaret Thaler. "Coming out of Cults." 1979, sid 72–82.

Referenser

Litteratur

Andersen, Heine, *Klassisk och modern samhällsteori*, 3., [utvidgade och rev.] uppl., Andersen, Heine & Kaspersen, Lars Bo (red), 279-295, Studentlitteratur, Lund, 2011

Bachman, Ronet & Schutt, Russell K., *The practice of research in criminology and criminal justice*, 4. ed., SAGE, Los Angeles, 2011

Baier, Matthias & Svensson, Måns, *Om normer*, 1. uppl., Liber, Malmö, 2009

Carlsson, Bo, *An introduction to law and social theory*, Banaker, Reza & Travers, Max (red.), 77-96, Hart Publishing, Oxford, 2002

Bryman, Alan, *Samhällsvetenskapliga metoder*, 2., [rev.] uppl., Liber, Malmö, 2011

Darj, Frida, Nathorst-Böös, Hedvig & Jarl-Åberg, Cecilia, *HBT & heder: en intervjustudie om unga HBT-personer som lever i familjer med hedersnormer*, ALMAeuropa, Stockholm, 2011

Engström, Lina, *Välja sig själv: om kultur, frihet och heder*, Notis, Malmö, 2012

Essén, Charlotte, *Sektbarn: ett reportage om de utvalda för paradiset*, Bonnier, Stockholm, 2008

Hagberg, Maria, *Vid 20 börjar den ruttna: om hedersvåld och modiga kvinnor*, Premiss, Stockholm, 2009

Hydén, Håkan, *Introduktion: normer mellan system- och handslingsteori*, I *Aspekter av och perspektiv på normer: rättssociologer reflekterar kring normer*, Hydén, Håkan (red.), 7-16
Sociology of Law, Lund Univ., Lund, 1999

Hydén, Håkan, *Normvetenskap*, Sociologiska institutionen, Univ., Lund, 2002

Lindblad, Marianne, *Jag var scientolog*, I *Manipulering pågår: avslöjande erfarenheter från tidigare sektmedlemmar*, 2. uppl., Svenhard, Harriet (red.), 121-133, CKM, Stockholm, 2004

Modée, Lisa & Bohlin, Ingrid (red.), *Gift mot sin vilja*, Ungdomsstyrelsen, Stockholm, 2009
<http://www2.ungdomsstyrelsen.se/butiksadmin/showDoc/ff808081234c242301234c4bbb830004/wwwGiftMotSinVilja.pdf>

Pusey, Michael, *Jürgen Habermas*, Ellis Horwood, Chichester, 1987

Reese-Schäfer, Walter, *Jürgen Habermas: en introduktion*, Daidalos, Göteborg, 1998

Reyes, Maria-Pilar, *18 projekt till stöd för flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för så kallat hedersrelaterat våld 2003 – 2004*, Ekonomi-Print AB, Länsstyrelsen i Stockholms län, Stockholms, 2005

<http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2004/18-projekt-till-stod-hrv.pdf>

Ryen, Anne, *Kvalitativ intervju: från vetenskapsteori till fältstudier*, 1. uppl., Liber ekonomi, Malmö, 2004

Rätten till sitt eget liv: behovet av skyddat boende för flickor i patriarkala familjer,
Länsstyrelsen i Stockholms län, Stockholm, 2003

Schlytter, Astrid, *Hedersrelaterade värderingar och normer i en svensk kontext*, I *Familj - religion - rätt: en antologi om kulturella spänningar i familjen - med Sverige och Turkiet som*

exempel, Singer, Anna, Singer, Anna, Jänträ-Jareborg, Maarit & Schlytter, Astrid, (red.), 63-83, Iustus, Uppsala, 2010

Schlytter, Astrid, *Oskuld och heder: en undersökning av flickor och pojkar som lever under hedersrelaterad kontroll i Stockholms stad - omfattning och karaktär*, Stockholms stad, Stockholm, 2009

Schlytter, Astrid, *Rätten att själv få välja: arrangerade äktenskap, kön och socialt arbete*, Studentlitteratur, Lund, 2004

Sturesson, Margaretha, *Om det så skulle kosta mig livet*, Libris, Örebro, 2009

Swanberg, Lena Katarina, *Hedersmordet på Pela: lillasystern berättar*, Forum/Bokförl. DN, Stockholm, 2002

Wikan, Unni, *En fråga om heder*, Ordfront, Stockholm, 2004

Artiklar

Coates, Dominiek D, “*Cult Commitment*” *from the Perspective of Former Members: Direct Rewards of Membership versus Dependency Inducing Practices, I Deviant Behavior*, Routledge, London, 2012

Pope, Nicole, *Honor killings in the twenty-first century [Elektronisk resurs] /*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2012

Ramqvist, Philip, *Dagens nyheter*. 2012-01-19, <http://www.dn.se/nyheter/sverige/fadime-mordades-for-hederns-skull> (Hämtad 2013-8-14)

Singer, Margaret Thaler, “*Coming out of Cults.*” *Psychology Today*, 1979.

Rättskällor

SOU 2000:77, *Omhändertagen - Samhällets ansvar för utsatta barn och unga*. Stockholm, Socialdepartementet.

Internetkällor

Nationalencyklopedin, Nationalencyklopedin, 2013, <http://www.ne.se/sekt/303050> (Hämtad 2013-04-25)

Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala universitet, 2013-05-13, http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/amnen/Hedersrelaterat_vald_och_fortryck/Begreppet+heder/. (Hämtad 2013-04-10)

www.ne.se, åtkomstdatum, 2013-04-04, Sökord: heder

Polisen, Aktuellt, 2013-05-14, <http://www.polisen.se/Skane/Aktuellt/Nyheter/Skane/april-juni/Kampanj-ska-ge-fler-anmalningar-om-hedersvald/> (Hämtad 2013-05-22)

Stiftelsen FRI- Föreningen Rädda Individen, 2013-05-14, <http://www.fri-sverige.se/> (Hämtad 2013-04-26)

Bilaga

1. Vilken är skillnaden mellan sekter och religiösa samfund?
2. Hur vanliga är sekter?
3. Hur såg en vanlig dag ut i sekten?
4. Vilka regler fanns i församlingen? oskrivna regler?
5. Har du uppfattat att det har funnits några klädkoder, utseende krav mm?
6. Hur ska man uppföra sig/vara mot andra i gruppen respektive ledare?
7. Får man prata med vem som helst när som helst inom sekten?
8. Behandlas män och kvinnor på samma sätt inom sekten?
9. Hur hanterar sekten rykten? Uppstår rykten? Skapas rykten för att förstöra?
10. Skyddar kollektivet varandra?
11. Förekom våld i sekten eller under avhoppet? vilket våld, fysiskt eller psykiskt?
12. Hur ser sekter på sexualitet?
13. Hur är inställningen till homosexualitet?
14. Vilket är det vanligaste hotet vid avhopp?
15. Vilket är det värsta hotet?
16. Förekommer våld? (både psykiskt eller fysiskt)
17. Vem/vilka utför våldet?
18. Kollektivt utövat/sanktionerat?
19. Är våldet planerat?
20. Förekommer något förtryck?
21. Förekommer kränkningar?
22. Förekommer tvång?
23. Vi har hört att det förekommer demonutdrivningar inom vissa sekter, varför anklagar man någon för att vara "besatta av demoner"?
24. Kan man uteslutas? Hur går det till?
25. Ekonomisk deprivation?
26. Reaktionen från gruppen då någon beslutar att hoppa av? direkt efter avhoppet? senare?
27. Förekommer något förtryck från gruppen efter ett avhopp?

28. Hur var det för dig att lämna gruppen?
29. Får man komma tillbaka om man lämnat? Hur behandlas man då?
30. Hur ställer sig församlingen till kontakter med människor utanför gruppen? släktingar utanför eller andra om har hoppat av?
31. Får man delta i aktiviteter utanför gruppen?
32. Tror du fortfarande på Gud?
33. Ser du några likheter mellan kulturell och religiös heder?
34. Vi läste på FRI:s hemsida att Moon har blivit dömda för hjärntätt i England?